

ПАМ'ЯТІ ВОЛОДИМИРА РОМАШКА

Уранці 20 жовтня 2015 р. надійшла надзвичайно гірка і тяжка звістка з Дніпропетровська. Раптово і передчасно, на 62-му році життя, помер Володимир Андрійович Ромашко – відомий український археолог, доктор історичних наук, професор кафедри історіографії, джерелознавства та архівознавства Дніпропетровського національного університету ім. Олесь Гончара.

Володимир Андрійович народився 21 квітня 1954 р. у с. Михайлівка Томаківського району Дніпропетровської обл. У 1971 р. закінчив середню школу № 20 м. Дніпропетровська. Після цього працював лаборантом у Дніпропетровському інженерно-будівельному інституті. З 1972 до 1974 рр. перебував на строковій службі у лавах Радянської армії. У 1974 р. Володимир поступив на підготовче відділення Дніпропетровського державного університету і восени 1975 р. був зарахований студентом на денне відділення історичного факультету, який і закінчив з відзнакою у 1980 р. за фахом «Історія».

Починаючи зі студентських років, він захопився археологією, працюючи на різних посадах у новобудівній археологічній експедиції Дніпропетровського університету. Під час дослідження численних курганів і поселень у зонах будівництва меліоративних систем і шахт Західного Донбасу викристалізувалося коло його наукових інтересів – старожитності доби пізнього бронзового і раннього залізного віків. І цьому науковому напрямку В. А. Ромашко присвятив усе своє життя.

Ще будучи студентом, він приділяв чимало часу не тільки польовій роботі, а й почав писати перші наукові праці, виступати з доповідями на студентських наукових конференціях різного рівня – від університетських до РАСКів (Регіональні наукові студентські конференції) та ВАС-Ків (Всесоюзні археологічні студентські конференції). До речі, з двома авторами цього некролога Володимир познайомився саме на РАСКах, відповідно, у Дніпропетровську (1976 р.) та Чернігові (1978 р.).

Вся трудова і наукова діяльність В. А. Ромашка нерозривно пов'язана з історичним факультетом Дніпропетровського університету. З часом, будучи вправним організатором, він очолив одну з новобудівних експедицій вишу. За його ініціативи укладено чимало договорів з Дирекцією «Павлоградвугілля» і понад 20 років проводилися розкопки багатьох археологічних пам'яток різного часу.

У 1988 р. В. А. Ромашко став викладачем кафедри історіографії та джерелознавства, а за два роки по тому ним в Інституті археології НАН України була захищена кандидатська дисертація на тему «Передскіфський період у пограниччі Лісостепу і Степу Дніпровського Лівобережжя (ХІІ–VII ст. до н. е.)». 1993 р. Володимир Андрійович був удостоєний вченого звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Археологія», а згодом обійняв посаду доцента.

У 2013 р. В. А. Ромашко блискуче захистив в Інституті археології НАН України докторську дисертацію «Населення заключного етапу пізнього бронзового віку Лівобережної України (за матеріалами богуславсько-білозерської культури)». Вона підвела підсумок величезних, прискіпливих і майже 30-ти-річних досліджень ученого за проблематикою вивчення старожитностей доби пізньої і фінальної бронзи. Після захисту дисертації Володимир Андрійович набув статусу професора своєї рідної кафедри.

Варто зазначити, що коло наукових інтересів В. А. Ромашка як вченого-фахівця, було досить широким – окрім епохи бронзового віку, воно охоплювало передскіфський час (кімерійці, племена чорноліської і бондаринської культур) та степову культуру Великої Скіфії. І в кожному з цих важливих розділів археології і давньої історії Володимир Андрійович залишив яскравий слід. Він є автором кількох монографій, понад 100 статей у фахових виданнях в Україні і за кордоном, навчальних посібників. Серед них, безумовно, особливе місце посідають монографії

«Заключительный этап позднего бронзового века Левобережной Украины» (К., 2013) та «Близнец-2: скифский аристократический курган в Днепровском Правобережном Надпорожье» (Дніпропетровськ, 2009, у співавторстві).

Досліджені ним пам'ятки у лісостеповому і степовому порубіжжі доби пізнього бронзового віку показали дивовижне поєднання елементів культур дуже різного характеру і походження. Оскільки цьому феномену поки що немає пояснення в рамках традиційної номенклатури археологічних культур, В. А. Ромашко запропонував і обґрунтував виділення зрубно-білозерської (пізніше – богуславсько-білозерської) культури. Наскільки вдалим є виділення цієї культури, покаже час і нові дослідження. Але вже зараз очевидно, що Володимир Андрійович був цілком свідомий того, що в археологічній науці час простих рішень минув безповоротно.

У найбільш повному вигляді свої висновки щодо проблем доби пізнього бронзового віку та перехідного періоду від нього до епохи раннього заліза В. А. Ромашко виклав у вище згаданій фундаментальній праці «Заключительный этап позднего бронзового века...». За обсягом, кількістю врахованих і розглянутих пам'яток, ілюстративними матеріалами ця книга на сьогодні не має собі рівних в історіографії епохи пізньої бронзи не тільки в Україні, а й у всій Східній Європі. У ній розглянуті фактично всі види археологічних джерел, стратиграфія і планування поселень, домобудівництво, кераміка, культові комплекси, хронологія, періодизація та, врешті-решт, ті глобальні історико-культурні процеси, що призвели до формування богуславсько-білозерської культури.

Щодо скіфської проблематики, то В. А. Ромашку, перш за все, пощастило ретельно дослідити в околицях сучасного Дніпропетровська величезний (заввишки 7 м) курган. Отримані матеріали були проаналізовані у згаданому монографічному дослідженні. Враховуючи масштаби насипу, поховальної споруди, виразний поховальний інвентар, серед якого, до речі, були чудові зразки різьбленої кістки із зображеннями персонажів еллінської міфології, курган виявився, по-перше, правомірно датований кінцем V ст. до н. е., по-друге, отримав аргументовану атрибуцію як поховання одного зі скіфських царів. Ці висновки мають неабияке значення для розуміння скіфської історії вказанного періоду у Північному Причорномор'ї, особливо зі врахуванням місцезнаходження пам'ятки – поза межами скіфського Геросу, у північній частині Дніпровського Надпоріжжя. Цікавим виявилася й спроба ідентифікувати похованого у кургані шляхетного скіфа з одним із відомих за письмовою традицією скіфських можновладців V ст. до н. е.

Серед рис характеру Володимира Андрійовича наголосимо на послідовності. Вже у першій друкованій праці студент-третьокурсник «застопив» за собою тему всього наукового життя: «Памятники предскифской

епохи в Орельсько-Самарском междуречье» (1978 р.). Він постає дослідником, який завжди і в усьому творив на кордоні: між Бронзою та Залізом у сенсі археології; між Праісторією та Історією на теренах України; між Степом і Лісостепом, з огляду на географію його досліджень, а, відтак – між світами землеробів та номадів; між кліматичним оптимумом доби пізньої та катастрофічною посухою за фінальної бронзи, що призвели до формування білозерських культур.

Володимир Андрійович з глибокою шанобою ставився до матеріальних першоджерел, знахідок. Це не тільки охайно виконані кресленики сотень досліджених у курганах поховальних об'єктів, вивірені плани об'єктів, чіткі рисунки більше тисячі горщиків і десятків тисяч уламків ліпних посудин, виконані і відточковані його руками. Він прагнув якомога детальніше «виписати» у публікаціях характеристику досліджених ним комплексів, дібрати найповніші списки літератури, фахово і точно укласти бібліографію. Його консультації майже завжди висвітлювали всю повноту зачепленого питання, тому за порадами до нього зверталися чимало фахівців.

На жаль, дуже багато В. А. Ромашко не встиг здійснити. Відразу після успішного захисту в Інституті археології докторської дисертації він приступив до підготовки повної публікації у різні роки досліджених ним поселень епохи пізньої бронзи. Серед них – Лобойківське, що пов'язане з одним з найбільших, яскравих, але дотепер багато в чому загадковим Лобойківським осередком металообробки; поселення біля села Богуслав Павлоградського району Дніпропетровської обл. та ряду інших. Цілу серію статей про побутові пам'ятки межиріччя Ворскли і Сули, виявлені випадково знахідки ливарних форм він почав готувати разом із полтавськими колегами. І, сподіваємося, вони побачать світ. До речі, одну з таких робіт про поселення богуславсько-білозерської культури на вододілі Псла та Сули вміщено до цієї збірки.

Володимир Андрійович – не тільки знаний учений-археолог, якого поважали і з яким рахувалися колеги, а й досвідчений викладач університету. Він читав різнопланові курси лекцій з етнології, первісної історії та археології населення України історичного і соціо-гуманітарного факультетів Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, спецкурси магістрам та спеціалістам за спеціальністю «Археологія».

Упродовж своєї наукової діяльності В. А. Ромашко активно спілкувався з колегами з Інституту археології НАН України, особливо співробітниками відділів археології доби енеоліту – бронзи та археології раннього залізного віку, і ці контакти були обопільно плідними.

Добрі сусідські стосунки були у Володимира Ромашка і з полтавцями. І це не тільки публікації наукових праць, а й участь у спільних наукових заходах, польових роботах, поїздках на відпочинок. З року в рік планува-

лося провести разом розкопки під Комсомольськом, дослідити ділянки кількох поселень, насамкінець, порибалити у Дніпровських плавнях. І завжди на заваді були якісь проблеми. А жаль, зробити це потрібно було обов'язково...

А ще Володимир був дуже доброю, чуйною людиною, яка ставилася з великою любов'ю до своєї чудової родини і, водночас, була готовою прийти на допомогу друзям.

Нам, безумовно, поталанило, що ми входили до кола близьких людей Володимира Андрійовича Ромашка. Завжди гірко усвідомлювати, що такі люди рано чи пізно йдуть від нас. Коли ж ідуть близькі друзі, які планували ще багато зробити у науці і житті, гірко подвійно. Колеги та друзі Володимира Андрійовича завжди пам'ятатимуть його як гідну людину і невтомного талановитого дослідника.

Пам'ять про нього завжди залищиться в наших серцях і буде гідно представлена в українській археології!

Я. П. Гершкович, С. А. Скорий, В. В. Отрощенко, О. Б. Супруненко